

Om bruk og bivirkninger av ubehag og straff i hundetrening

Hovedoppgave av Tiina Finn
ved Hagan Hundeskole 2008/2009

Innhold

Innledning	side 3
Anvendte begrunnelser for bruk av ubehag og straff i hundetrening	side 4
På den andre siden	side 5
Bivirkninger ved bruk av straff og ubehag	side 8
Hvorfor straffer vi?	side 14
Har vi rett og lov til å bruke straff og ubehag i hundetrening?	side 16
Oppsummering	side 18
Kilder	side 19

Innledning

Min “karriere” som hundeeier startet med en valp som ikke “fulgte oppskriften”. Hun ville ikke ha kontakt med oss og bet hvis vi prøvde å kose med henne. I tillegg begynte hun snart å vokte sofaen. Da vi klaget vår nød til andre vi kjente med hund, fikk vi beskjed om at vi hadde fått en dominant valp som måtte settes på plass. I tillegg kjøpte og leste jeg litteratur i dyrebutikken som tilsa det samme. Det endte med en “problemhund” som bet oss og stakk av, hadde ressursforsvar og var veldig stresset. I tillegg var hun bølle overfor andre hunder og usikker på mennesker. Det tok over to år å rette opp skadene som ble gjort, både på henne og oss.

Jeg kan aldri få gjort godt igjen det vonde jeg gjorde mot Kaisa, men jeg kan forsøke å hindre andre fra å begå de samme feilene. Det jeg savnet var god informasjon. Det er det jeg håper å oppnå med denne oppgaven. Her vil jeg ta for meg en del av argumentene for og i mot bruk av metoder som benytter seg av ubehag i hundetrening. Min påstand og erfaring er at bivirkningene som følger bruken av disse metodene er større enn nytten av dem, og at det per dags dato ikke foreligger noen faglig eller etisk god begrunnelse for bruk av ubehag i hundetrening. Med begrepene ubehag og straff mener jeg korrigerende som oppleves som ubehagelig, smertefull eller skremmende for hunden (positiv straff). Jeg håper å kunne gjøre denne artikkelen lett tilgjengelig på hjemmesiden min, og at den kan gi andre aspirerende hundetrenere- og venner kunnskap, og også ammunisjonen de trenger for å stille opp mot “de tradisjonelle” hundetrenere.

Anvendte begrunnelser for bruk av ubehag og straff i hundetrening

Alfa-begrepet

Det mest tungtveiende argumentet for de hundetrenerne som bruker metoder basert på tilføring av ubehag er at hunder av natur er dominante og trenger å vite hvem som er på toppen av rangstigen. Denne teorien baserer seg på observasjoner gjort på ulver i fangenskap fra 1930-tallet til 1990-tallet. På denne tiden hadde man liten mulighet til å observere ville ulver i sitt naturlige miljø. Man så at ulveflokkene hadde et par med lederulver og at disse stadig måtte slåss for å beholde sin posisjon. Man snakket om et alfa-par, så kom beta-ulven og slik fortsatte rangeringen helt til den nederste på rangstigen; omega. Man gikk ut ifra at det var slik ville ulver også organiserte flokkene. Talsmennene for denne teorien var blant annet Konrad Lorenz, David Mech og Rudolf Schenkel.

Den sterkestes rett

Tyskerne var de første i Europa til å drive med organisert trening av hunder til forsvar og politi. Konrad Most regnes av mange som den tradisjonelle hundetreningens far. Han brukte hovedsaklig negativ forsterkning (tilføring av ubehag som hunden vil forsøke å unngå) og positiv straff i sin trening. Han mente også at mennesket måtte bruke fysisk makt for å vise sin overlegenhet ovenfor hunden. Dette var allerede i 1910, altså før man hadde begynt å gjøre dokumenterte observasjoner av ulv i fangenskap. Man kan spekulere i at Most tok sin inspirasjon fra Darwin, og den sterkestes rett.

Religion

I tillegg finner man religiøse begrunnelser. "Mennesket skal herske over dyrene". Som for eksempel brukt av amerikanske munkere i Cambridge som drev oppdrett av schæfere og utgav flere bøker om hvordan man med fysisk makt skulle vise lederskap. Herfra stammer for eksempel "alfarullen".

Hvordan man skal ta valpen i nakken for å korrigere ifølge boken "The art of raising a puppy", The Monks of New Skete.

Ulvemetoden

I tillegg er et argument at vi skal oppdra hundene våre som ulvemor oppdrar sine valper. Med dette menes at vi skal ta dem i nakkeskinnet og fysisk irettesette dem, i tillegg til for eksempel å knurre til dem for å vise at man ikke er fornøyd med oppførselen deres.

Dette var noe av foranledningen til lederskapsbegrepet, og ideen om at man skal bruke fysisk overmakt og trusler for å holde lederposisjonen.

På den andre siden...

Alfabegrepet

I løpet av de siste tiårene har man kunnet studere ville ulver i større utstrekning. Observasjonene man har gjort viser at ulveflokkene fungerer som en familie i praksis. Man har et foreldrepar som oppdrar og leder de andre flokkmedlemmene. Når valpene blir gamle nok, forlater de ofte flokken for å starte sin egen familie. Dermed unngår man konfliktene man ofte ser i ulveflokker i fangenskap. Noen valper blir igjen og hjelper flokken med oppdragelse og jakt. Dagens ledende eksperter på ulv, med David Mech i front, går nå bort i fra alfabegrepet og dominansteorier.

Dersom man skal snakke om rangordninger i forhold til våre hunder, kan dette bare gjelde i husholdninger med flere hunder. Og da handler det om forholdet hundene i mellom. Hunden vet at den er en hund, ikke et menneske.

Konfliktsky av natur

I tillegg har forskere observert at ulver og hunder har et meget godt utviklet språk for å unngå at konflikter oppstår. Dette kalles cut-off signaler, eller dempende signaler og avstandsøkende signaler. Disse er alt fra å snu på hodet til å slikke seg på snuten til å knurre og glefse. For en flokk i naturen er flokkens overlevelse alltid den høyeste prioriteten. De trenger hverandre for å jakte og passe på og oppdra valpene. De har ikke råd til å slåss eller skade hverandre. Det ligger i deres natur å unngå konflikt i flokken.

Oppdragelse

Når det gjelder oppdragelse av valper er ulvemor en hengiven og overbærende forelder. Hvis ulvemor en sjelden gang bærer ungene, tar hun tak over ryggen deres, ikke i nakkeskinnet. Ulver kan bite hverandre på siden av halsen eller i kinnet under lek, siden lek i seg selv er trening til jakt. De biter ikke hverandre i nakkeskinnet. Det er kun byttedyr som blir tatt i nakkeskinnet, og da er det for å drepe det. Dersom et

menneske tar en hund i nakkeskinnet sier du altså til hunden at du har til hensikt å drepe den. Det har ingenting med oppdragelse å gjøre.

Ulvemor bærer ungene i sikkerhet med et grep over ryggen. Foto: David Mech

Valpene har det man kan kalle “valpelisens” til de er 3-4 måneder gamle. De voksne er uhyre tålmodige med dem. Når valpelisensen går ut på dato begynner de voksne å gi beskjed om når valpens oppførsel ikke er akseptabel. Valpen skal ha gått kraftig over streken før noen bruker det vi kaller avstandsøkende signaler, dvs knurring, vise tenner eller glefse.

Med andre ord, ulvemor oppdrar ikke valpene sine med fysisk avstraffelse. Hun vet hva hun gjør og trenger ikke ty til slike midler.

Under avvenningen fra diing, kan hun nok for utenforstående virke aggressiv, for da kan bruken av avstandsøkende signaler bli mer hyppig. Valpene skal ikke die lenger, de skal gå over til fastere føde, og i tillegg har tennene deres begynt å bli så skarpe at hun rett og slett må begrense diingen pga det fysiske ubehaget. Dette er en kort periode. Men det kan virke som om noen av landets mest anerkjente tradisjonelle hundetrenere, har observert denne avvenningskonflikten og generalisert den til å gjelde all valpeoppdragelse.

Valpene kan nok være slitsomme til tider, men de er jo bare valper. Foto: David Mech

Hunder er ikke ulver

En grunnleggende forutsetning for å bruke argumenter som at hunder er naturlig dominante og trenger fast lederskap, er at hunder oppfører seg som ulver. For det første vet vi nå at ville ulver ikke opererer med slike rangordninger. Flere forskjellige flokkmedlemmer kan ta initiativet og lede aktiviteter, dersom det er de som har best anlegg for dette. Noen er bedre på elgjakt enn andre, for eksempel. Foreldrepåret er smarte nok til å innse dette, og utnytte det til flokkens beste.

For det andre så er faktisk hunder hunder, ikke ulver. Domestiseringen av ulver startet for minst tusen år siden. Siden den gang har vi avlet fram de forskjellige egenskapene vi ønsket av hundene som skulle leve sammen med oss, og dermed fjernet arten hund lenger og lenger fra sin opprinnelse, den ville ulven. Dessuten har man gjort observasjoner av løshunder som tyder på at de slett ikke danner flokker, men heller opererer i par, kanskje tre stykker. Også dette er en familieenhet.

Lederskap?

Hundetrenerne som bruker ubehag og straff bruker ofte argument som at “du må vise at du er sjefen” eller “vise lederskap”. Dette gjelder ikke bare ved lydighetstrening, men også ved endring av problematferd.

Utdannede atferdskonsulenter, vet at for eksempel bjeffing, utagering eller vokting av mat er symptomer på et dypere liggende problem som må avdekkes og arbeides systematisk med over tid. Løsningen kommer sjelden over natten. Men det har ikke de såkalte tradisjonelle trenerne tid til .

En tradisjonell hundetrener viser hvordan han tror en flokkleder viser lederskap

I stedet liker de å framstå for sine elever eller klienter som magikere, eller “hundehviskere” om du vil, som kan løse problemet i løpet av timer. Hunden blir gjerne fysisk mishandlet og tvunget opp i et hjørne helt til den ikke tør gjøre annet enn “underkaste seg”. Den følger viljeløst med i båndet, eller over hinderet. Den ligger stiv av skrekk på apellplassen under fellesdekk, eller tillater at eier tar lekene eller holder en katt foran ansiktet dens. Det er to ting som slår meg når jeg ser slikt. Det ene er hvor mange dempende eller avstands-økende signaler hundene utviser og trenerne fullstendig overser. Det andre, og nesten verste, er bildet av eierne som står på sidelinjen og holder seg for munnen og øynene med gråten i halsen, og lar treneren fortsette mishandlingen. Det er helt klart at disse eierne vet og føler at dette er uetisk behandling av dyr, men vi føyer oss for den autoriteten som hundetreneren utgjør.

Ved å straffe bort problematferden, undertrykker man den i virkeligheten. Atferden avbrytes der og da, men hunden blir ikke vist noen alternativ atferd som eier ønsker. Hunden lærer egentlig ingenting, annet enn at eieren nå kan bruke vold, og den virkelige årsaken til problematferden har man ikke behandlet. Hunden er fremdeles redd for syklistene (sannsynligvis mer, de medfører jo rykk i båndet og spark i siden) eller ser på den nye hunden som en konkurrent om ressursene. Men nå tør den kanskje ikke gjøre noe med det mens eieren er tilstede. I hvert fall for en periode.

Bivirkninger ved bruk av straff og ubehag

Fysiske bivirkninger

De mest åpenbare skadene hunder kan få ved bruk av fysisk straff eller korrigerende, er nakke og ryggskader. Veterinær, akupunktør og osteopat Are Thoresen fant i 2008 at 78% av hundene han hadde inne til konsultasjon i løpet av 18 måneder hadde akutte eller kroniske nakkeskader, ofte med smertetilstander. I følge en undersøkelse gjort av Anders Hallgren (Ryggproblem hos hund, Anders Hallgren, Undersøkningsrapport 1994) kan rykk og drag i halsbåndet blant annet gi hunden skader på strupehodet og luftveisproblemer. En vanlig korrigeringssteknikk er å rykke i båndet. Dette brukes for eksempel ved båndtrening, lineføring og innkalling. Hvor hardt man må ta i varierer fra hund til hund, men i litteraturen understrekes det gang på gang at man må "vise hunden at du mener det", så milde rykk oppfordres det ikke akkurat til.

Stress

En annen og langt mer alvorlig bivirkning er stress. All trening skaper stress i hunden, og dersom det ikke blir for høyt, lærer hunden faktisk bedre da. Blir det for høyt, kobler hjernen ut og hunden lærer ingenting. Så en hund under trening er per definisjon under stress, dette behøver ikke å være negativt. Etter trening eller stressende opplevelser er det viktig at hunder får slappe av og hvile så stressnivået kommer ned på normalen igjen.

Dersom man bruker straff og ubehag i treningen, øker man stresset ytterligere på grunn av den fysiske smerteopplevelsen. I tillegg blir hunden følelsesmessig stresset av at den blir satt i en konfliktsituasjon av eier. Den lever i konstant frykt. Man risikerer da at stressnivået forblir konstant høyt. Interaksjon med eier kan i seg selv bli et stressmoment. Stress kan føre til for eksempel magesår, høyt blodtrykk, dårlig konsentrasjon, hudproblemer som allergi, diaré, stoffskifteproblem, irritabilitet og aggresjon. Noe som bringer oss over på neste punkt.

Aggresjon

Bruk av straff kan forårsake aggresjon hos hunder på flere vis.

Hunder har som mennesker og andre pattedyr et område i hjernen som kalles det limbiske system. Dette er delen som styrer følelser. Her har man et belønningssenter og et straffesenter. Stimuli (syn, lyder, berøring) som fører til ubehag, stimulerer straffesenteret, mens stimuli som fører til behag, stimulerer belønningssenteret. Det viser seg at hunder typisk reagerer på straff og ubehag på to vis. Enten reagerer hunden med sinne og aggresjon, eller den reagerer med frykt og nervøsitet. Hvordan den enkelte hund vil reagere avhenger av dens erfaringer og arv.

Aggresjon mot eier som påfører straffen er ikke sjelden, noe som ofte fører til at man tyr til hardere straffetiltak.

Omdirigert aggresjon betyr at aggresjonen retter seg mot andre individer enn den som påfører straffen. Det kan være andre hunder, mennesker eller dyr, dette er vitenskapelig bevist. Vi vet for eksempel at barn som kommer fra voldelige hjem, har større sannsynlighet for å havne i slåsskamper på skolen. Et eksempel er hundetreneren som brukte strømhalsbånd på en hund for å få den til å slutte å jage katter. Hunden ble panisk og hadde ingen fluktmuligheter, og bet deretter eieren isteden. Dersom hunden har valget vil den heller flykte enn å angripe.

Negative assosiasjoner

Feil timing på tilføringen av ubehaget kan føre til feil læring og negative assosiasjoner til blant annet andre hunder eller mennesker. Dersom du for eksempel driver båndtrening og bruker korrigerende rykk i båndet og et negativt betinget

Utfall mot andre hunder kan bli resultatet av feil-læring.

ord, kan du fort komme til skade for å korrigere hunden din for å se på eller vise interesse for en annen hund. Hunden din oppdager den andre hunden og trekker mot den i glede over å møte en artsfrende. Du oppfatter at hunden trekker, sier "NEI" med streng stemme og rykker i båndet. Hunden din forbinder ubehaget med den andre hunden, ikke med trekkingen, og lærer at: annen hund = ubehag.

Et annet problem i denne sammenhengen er at hundeføreren ikke vet hva de gjør. De har gjerne sett på TV eller hørt fra bekjente at det er slik man skal drive båndtrening. Man er nødt til å negativt forbinde ordet "NEI" med et ubehag i form av et rykk i båndet. Ofte ser man hundeeiere som går og konstant rykker i båndet og kjeffer på hunden, men det finnes ikke noe system. Spør man dem hvor lenge de har holdt på med treningen, er det ikke sjelden at de svarer at slik har de holdt på i flere år. De har ikke forstått at korrigerende kun skal brukes i innlæringsfasen, og siden opprettholdes med variabel frekvens. Hunden skal jo lære at dersom den trekker, kan det komme et ubehag. Men den skal ikke vite når.

Dersom man går og rykker i båndet til stadighet, vil endel hunder venne seg til ubehaget og slutte å bry seg om det. En positiv side ved dette er at eieren kanskje ikke har hjerte til å rykke så hardt i båndet at de virkelig skremmer hunden.

Sjansen for at hunden kan feillære på lydighets-treningen er også ganske stor, dersom man driver med trening med ubehag og straff som virke-midler. I hundeklubben finnes det jo vanligvis både hunder og mennesker. Dersom man driver med positiv forsterkning, på den andre siden, kan man komme tilskade for å belønne hunden for å se på både andre hunder og mennesker og gjerdestolper. Og en hund som trives rundt andre hunder og folk, det vil man vel ikke ha...

Å gå og rykke i båndet i årevis er ikke effektiv trening. Foto: Internett

Manglende metningsfølelse

En hund som trenes med ubehag blir ofte håndtert og ledet mye. Man bruker fysisk manipulasjon for å få den til å sitte, ligge, stå, gripe apportbukken eller hoppe over hindre. Man fører og dirigerer hunden. Hunden skal over hinderet uansett om den ikke vil det selv. Den får ikke muligheten til å bruke hodet sitt og lære selv. Dersom hunden prøver noe på eget initiativ, er sjansen stor for at den blir straffet. Altså slutter hunden å prøve nye ting. Den får ikke utviklet sine problemløsningsevner. Altså får den aldri evnen til å takle verden omkring seg. Gjennom problemløsning lærer vi å mestre livet og tro på oss selv. Men disse hundene får ikke den muligheten.

Situasjonsavhengighet

For at en atferd som er innlært ved bruk av ubehag skal opprettholdes, krever det at strafferen er til stede. En hund som har blitt straffet av far for å bjeffe på postmannen, vil ikke automatisk gå ut ifra at mor vil straffe den for å gjøre det samme. En hund kan gå pent i bånd med den som vanligvis trener den, men trekke som et uvær med alle andre, dersom ikke de også straffer atferden. Hunder som er trent med ubehag og straff, kan erfare at inne i lydighetsringen ved konkurranse, kan ikke eieren straffe dem og dermed trenger de ikke utføre øvelsene. En hund som er trent med positiv forsterkning, er interessert i at atferden den har lært skal bli oppdaget og belønnet, og vil derfor med høyere sannsynlighet tilby atferden av seg selv.

Kommandoene blir trusler

Kommandoene blir trusler når man trener med ubehag og straff. En hund som har blitt tvunget ned i dekk, vil lære at kommandoen “dekk” betyr: “legg deg ellers tvinger jeg deg ned uansett!” Alle kommandoer har blitt negativt betinget. Det vil si at de forteller hunden at et ubehag er på vei. For å unngå ubehaget, vet hunden at den må utføre en bestemt atferd. For eksempel å legge seg, eller gripe apportbukken. Dette er grunnen til at man ikke kan bruke baklengskjeding i denne typen trening. For hver nye kommando, vil hunden vite at den kommer nærmere og nærmere straffen. Dette er ofte et problem i innkallingssituasjoner. Ved et grunnkurs for fuglehunder kunne man se at hundene rett og slett krøp den siste biten inn til fører i redsel for hva som var i vente. Dersom man trener med positiv forsterkning er kommandoene derimot positivt betinget, altså de innebærer en mulighet for belønning som godbit eller lek. Du kan jo tenke deg selv; vil du helst jobbe for å få lønna di, eller vil du jobbe for å unngå at sjefen banker deg på slutten av arbeidsdagen.

Vanskelig å tilpasse intensiteten på ubehaget

Et annet problem er hvor sterk intensitet ubehaget skal ha. En kjent norsk tradisjonell trener skriver i sin bok : “Hvordan hunden skal tas, må du selv avgjøre.” Men det understrekes at det må gjøres med selvsikkerhet og mot. Hvor mye eller lite fysisk ubehag som må til for at en hund ikke skal gjenta en atferd, er helt individuelt. Noe kan også være rasebetinget. Noen hunder kan rett og slett bli ødelagt av å bli straffet én gang. Men i samme bok skriver den samme treneren om apporttrening ved bruk av tvang: “Dersom du har måttet gå inn med for mye krav for å få hunden til å holde apporten stille, vil enkelte hunder i en overgangsfase ikke hente bukken når den kastes. “ Han forklarer så andre treningsmetoder for apport som er belønningsbasert, som kan brukes for å rette opp skaden. I sammenheng med innlæring av øvelsen “Dekk! - bli liggende” skriver han: “Dersom hunden er redd og har angst i øvelsen, slik at den reiser seg og stikker, må du bruke mye tid på å få hunden til å ligge stille mens du står eller sitter ved siden av den... Selv om hunden er redd skal du selvfølgelig stille krav til den...” Så selv en av landets mest anerkjente tradisjonelle hundetrenerne, har problemer med å tilpasse intensiteten på ubehaget til den enkelte hund.

Ros = fravær av straff

Når man trener uten annen belønning enn seg selv, altså “lederens gunst”, må jo utdelingen av denne begrenses. Ellers mister den verdi. Her foreslås det at man ikke kjæler og koser med hunden, for ikke å bruke opp “godklappen”.

I dagene før innlæring av nye øvelser, kan man rett og slett sperre hunden vekk fra familien, så klapp og ros fra deg har ekstra stor verdi som belønning under ny-innlæringen. Slik blir hunden utsultet på sosial omgang og anerkjennelse av sin eksistens. Hunder mistrives og kan rett og slett bli urolige og stresset av å bli isolert fra flokken sin.

Ros får også en helt annen betydning for disse hundene. Dersom man bruker belønning som godbiter og lek, vil rosen (altså den betingede forsterkeren) bety at belønningen er på vei. For hunder trent med ubehag vil ros enkelt og greit bety at “nå blir jeg ikke straffet”. Så å snakke om at lederens gunst betyr noe for hunden er bare tåkeprat. I virkeligheten er det som betyr noe for hunden at den unngår ubehag, og kanskje til og med kan få litt nærhet, noe alle hunder trenger.

Lært hjelpeløshet

Jeg nevnte at det finnes to måter hunden reagerer på straff. Aggresjon har vi behandlet. Det andre reaksjonsmønsteret er frykt og nervøsitet. I dette tilfellet kan det virke som om treningen fungerer. Hunden lyder føreren og tar intet egeninitiativ til noe. Altså en veldig lydlig hund. I virkeligheten har hunden blitt ødelagt. Den har forstått at den ikke kan unnsnippe straffen uansett hva den gjør. Den har forsøkt med både dempende og avstandsøkende signaler, og kanskje til og med aggresjon. Men alt den gjør blir bare møtt med kraftigere og kraftigere voldelige reaksjoner fra eieren som har fått beskjed om å ta hunden og vise lederskap. Til slutt gir hunden opp og blir apatisk. Innlæringsevnen kan også bli særdeles svekket som følge av dette. Dette kaller vi lært hjelpeløshet. Mennesket har rett og slett lært hunden at den er hjelpeløs.

Språkproblemer

En siste, men alvorlig bivirkning jeg vil nevne er at hunder som straffes og trenes med ubehag kan miste språket sitt. Tar man seg en tur i gatene i dette landet ser man ikke sjelden hundeeiere som korrigerer hundene sine med rykk i båndet og kjeft. Ser du på hunden vil du virkelig kunne få en innføring i bruk av dempende signaler. De gjesper og slikker og senker tempoet og snuser i bakken for å prøve å dempe eierens aggresjon. Resultatet er ofte at de blir korrigert på nytt fordi de går for sakte eller ikke har fokus på eieren. Eieren kjenner ikke språket til hunden og ignorerer eller misforstår hva hunden prøver å si. Dette er en oppskrift i hvordan å få hunden til å miste språket sitt. Jeg er sikker på at valpen min hadde et inntakt språk da hun kom til meg, men jeg snakket ikke hund. Da vi sluttet med å straffe, måtte jeg hjelpe henne med å få tilbake språket sitt. Og så tok det enda et år før hun og vår nye hund kunne kommunisere godt med hverandre.

Som nevnt er hovedmålet med de dempende signalene å unngå konflikt. Når hunden erfarer at dette ikke fungerer ettersom eier eller andre aggressive hunder ikke forstår, slutter hunden å bruke demping og går ofte over til de avstandsøkende signalene. Dette er det de fleste omtaler som hundespråk. Knurring, blotting av tenner og glefsing.

Endel hunder blir straffet for å utvise disse signalene også, og kan slutte med å bruke

dem og. Hvis hunden blir presset opp i et hjørne vil den da enten bli apatisk eller ty til direkte aggresjon. Dette ser man mange eksempler på i visse TV program som har blitt veldig populære. Ser man på disse programmene får man se uendelig mange dempende og avstandsøkende signaler. Alle blir totalt ignorert eller hardt straffet.

Over og under: Hundene prøver forgjeves å dempe en såkalt "hundehviskers" aggresjon, ved å vende ansiktet til siden, Foto: Internett

Hunder som mister språket sitt har vanskeligheter med å forholde seg til andre hunder. Hundemøter vil for dem utgjøre veldig stressende situasjoner som de ikke vet hvordan de skal håndtere. De mestrer ikke situasjonen, og dersom de har blitt trent med ubehag eller straffet, kan stresset utløse aggressiv atferd overfor den andre hunden. Det er jo slik far eller mor oppfører seg.

Hunden kan også bli utrygg på hvordan den skal forholde seg til nye mennesker, ettersom de vet at menneske kan bety konflikt, og de ikke har noe språk å dempe konflikten med. Slike hunder kan ofte krype eller knurre mot fremmede, eller bjeffe for å skremme dem vekk.

Det verste man kan gjøre er å straffe en redd hund. Da bekrefter du jo at den har noe å være redd for.

Hvorfor straffer vi?

Blind tro på autoriteter

Det finnes dessverre fremdeles endel trenere som hevder at man må vise såkalt lederskap overfor hunder. Dette gjør man ved å irettesette dem fysisk, såpass hardt og ofte at de blir skremt og får vondt. At biologer, ulveforskere, læringspsykologien og atferdskonsulenter har gått bort fra både dominansteoriene og innlæring ved fysisk ubehag, vil de ikke høre på. De er fullstendig klar over at det finnes andre innlæringsmetoder enn negativ forsterkning og straff. Det blir til og med godt forklart og i blant brukt i deres egne bøker. Selv hevder de at det er vanskelig å bruke mat som belønning på grunn av at timingen må være perfekt. De nevner ikke at riktig timing er enda vanskeligere å få til ved bruk av negativ forsterkning og straff. De nevner heller ikke hvilke bivirkninger harde treningsmetoder kan ha. I virkeligheten er det mye mindre farlig å belønne på feil tidspunkt, enn å straffe feil. Ja, hunden lærer kanskje feil ting, men den blir verken skremt eller skadet av det. Selvtilliten, autoriteten og i blant karismaen til disse trenerne, gjør at folk lytter til dem og gjør som de sier, selv om det føles feil. De bruker ord som “å vise hunden selvtillit og mot”, og snakker om “energier”. De sier at hunder trenger fast lederskap, og at dette gjør hunden din trygg, og at det gir den selvtillit når du tvinger den til å gjøre noe som den var for redd til å gjøre av seg selv. Med andre ord later de som (eller kanskje til og med tror) at de vil hundens beste, og at de selv er eksperter på hundeoppdragelse. Og folk tror på dem.

Å straffe er vanedannende

Når man så har begynt å “ta” hunden, er det vanskelig å stoppe. Det er nemlig utrolig forsterkende for den som straffer å straffe. Den uønskede atferden opphører gjerne øyeblikkelig, hunden slutter å tygge på skoen din eller slutter å bjeffe. Ubegagitt opphører også. Du får samtidig utløp for en masse frustrasjon ved å gripe tak i hundens nakke og hyle til den. Det føles faktisk ganske deilig. Sannsynligheten for at du tyr til vold neste gang hunden gjør noe uønsket, øker. Å straffe er faktisk vanedannende, og det er en lang og hard prosess å slutte med det. Selv om du vet at det er feil og dumt å straffe, føles det vanskelig å ikke skulle gjøre noe i de situasjonene du tidligere ville straffet hunden. Det blir endel sparking i trær, halvkvalt banning og tenners gnissel før du har lagt av deg vanen. Du må nemlig bygge opp tålmodigheten din igjen. Du kan ikke handle på impuls slik du gjorde før.

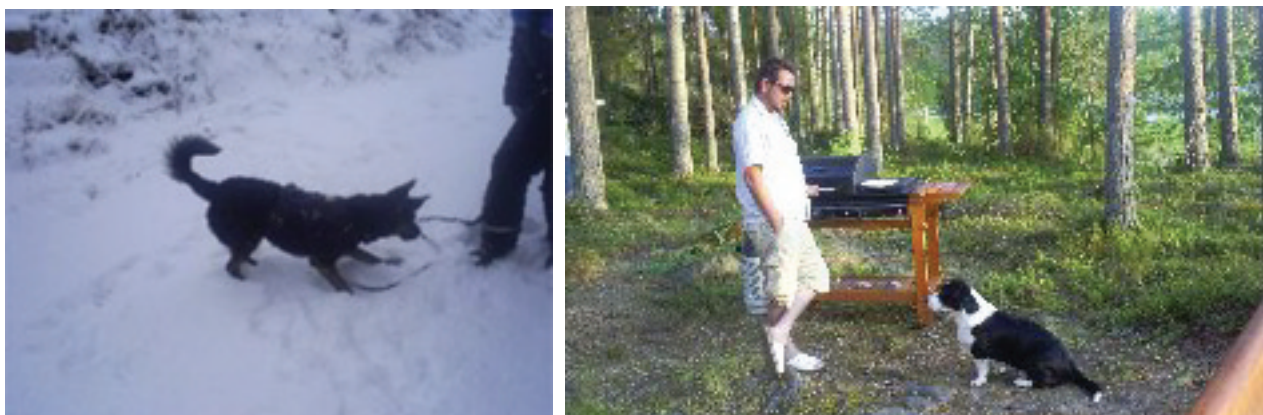

Til gjengjeld blir du en mye bedre og tryggere eier for hunden din. Dere får et mye bedre forhold bygget på tillit og gjensidig respekt, og alle de negative bivirkningene du har utsatt hunden din for kan forhåpentligvis heles med tiden. Min egen hund er mye mindre stresset, har mye mindre ressursforsvar, slapper mer av, lyster bedre, har et bedre forhold til både mennesker og hunder, og er mye mer kontaktsøkende og kosete enn hun var. Men alt dette krevde tid og tålmodighet. Hennes tillit til meg måtte bygges opp på nytt. Nå får jeg dårlig samvittighet bare jeg snakker halvhardt til henne. Jeg har fått uendelig mye bedre tålmodighet, og vet at jeg er en mye bedre hundetrener enn jeg ble da jeg brukte negativ forsterkning og straff. Tålmodighet er en uhyre viktig egenskap for hundetrenerne. Et museskritt i riktig retning er noen ganger alt man kan håpe på.

Det er deilig å være gud!

Når man tviholder på begreper som dominans og lederskap, er det kanskje rett og slett fordi man trives med den maktfølelsen det gir å plassere seg selv på toppen av hierarkiet. Man opprettholder sin egen dominans, rett og slett. Du vet bedre enn hunden hvordan den skal oppføre seg, og du har makten og virkemidlene til å få den til å underordne seg. “Du er sjefen”. Du har “Full kontroll”. Hunden er mindre verdt enn deg, og du har retten til å behandle den som det passer deg. Her brukes faktisk begreper som “den sterkestes rett” i argumentasjonen. Men nå er det engang slik at vi ikke trenger å slåss med hunden for å overleve. Det er vi som gir den mat, leker, nærhet og aktivitet. Dette er nok til at hunden vil anse deg som “lederen”. Den hadde nemlig ikke klart seg særlig godt på egen hånd. Så hvis du absolutt skal vise at det er du som styrer over hunden, så bytt fôr, begynn med en ny aktivitet eller begrens tilgangen på lekene.

Hunder setter pris på både lek og mat, og de lærer fort hvem som styrer ressursene.

Hunden setter nemlig pris på at du gir den mat og tyggebein og tar den med på tur eller jakt. Dette er goder for hunden. Goder som du kontrollerer. Og det vet den, selv om den maser ved matfatet.

En ond sirkel av aggresjon

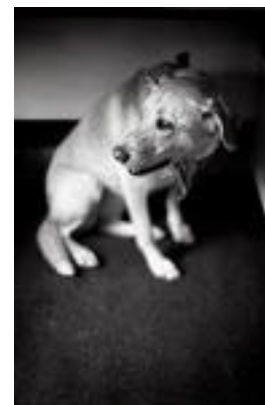
Noe som tilsynelatende kan underbygge troen på behovet av å ta hunden er nettopp det at endel hunder svarer på fysisk ubehag med aggresjon. Eier denger hunden, og hunden forsvarer seg, eller prøver å skremme vekk eieren. I følge den tradisjonelle hundetreningen beviser dette at hunden er aggressiv, og må derfor tas hardere. Det at hunden mest sannsynlig aldri ville vært aggressiv mot eieren dersom den ikke selv ble utsatt for aggresjon fra eierens side, snakker man ikke om, eller tenker man ikke over. I følge disse trenerne er hunder aggressive av natur. I følge atferdsforskningen er nettopp det motsatte tilfellet. Hunder vil unngå konflikt ved å signalisere vennlige intensjoner, eller flykte fra situasjonen. Det samme gjelder ulver. Dersom det mot all formodning skulle komme en inntrenger inn på en annen ulveflokk territorie, vil den bli jaget vekk. Det er ytterst sjelden at ulver slåss selv mot fremmede ulver. Innen flokken slåss de som nevnt ikke i vill tilstand.

Foto: Nettavisen

Har vi rett og lov til å bruke straff og ubehag i hundetrening?

I Mattilsynets brosjyre om “Veiledning om hold av hund” står det svart på hvitt: “Trening av hund skal bygge på samarbeid og gjensidig forståelse. Hard fysisk avstraffelse, kraftig rykking i båndet og bruk av tvangsutsyr (som pigghalsbånd og strømhalsbånd) skal ikke forekomme og er på ingen måte nødvendig for å oppnå gode treningsresultater. Slik avstraffelse kan tvert imot føre til passivitet og innlæringsproblemer og det kan utløse frykt, stress og aggresjon hos hunden.”

Dette burde i seg selv være nok til at man ikke opprettholdt bruken av trening med ubehag, men formuleringene er dessverre litt for vage, og kontrollen av hvorvidt organisert hundetrening følger retningslinjene som Mattilsynet har lagt til grunn i Dyrevernsloven har heller ikke vært bra nok.

Men nå finnes det håp. Fra 1. januar 2010 har vi den nye Dyrevelferdsloven. Her har man flere steder ordlagt seg mere presist enn tidligere, og for eksempel gjort alle som selger treningsutstyr til dyr ansvarlige for at utstyret tilfredsstiller krav til dyrevelferd.

Her er noen flere paragrafer som lover godt i teorien.

§ 3. Generelt om behandling av dyr

Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

§ 14. Særskilte forbud

Det er forbudt å:

- a) utøve vold mot dyr,*
- b) hensette dyr i hjelpeløs tilstand*

§ 23. Dyrs levemiljø

Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd. Dyrs levemiljø skal fremme god helse og bidra til trygghet og trivsel.

§ 26. Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

Den som trener dyr og den som bruker dyr til fremvisning, underholdning og konkurranser samt arrangør for slike aktiviteter, skal påse at dyr:

- a) er i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet,*
- b) ikke utsettes for eller er påvirket av midler eller behandling som kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig,*
- c) ikke med hensikt påføres frykt, skade eller unødige påkjenninger og belastninger, og*
- d) ikke trenes til eller brukes i kamper mot andre dyr eller mot mennesker.*

Så for eksempel under lydighetstrening eller trening til utstilling eller brukshundkonkurranser, bør man i teorien, ikke kunne bruke treningsmetoder som baserer seg på ubehag og straff.

I 2008 fikk ble også bruk av strøm og dressurhalsbånd forbudt ved norsk lov. Strømhalsbånd kan i dag kun bruke av instruktører som har gått kurs i NJFF's (Norges Jeger- og Fiskeforbund) regi.

Dressurhalsbånd som pigghalsbånd kan kun brukes under aktiv dressur. Altså noen få ganger mens man trener inn en øvelse.

Alt tvangsutsyr som utløses av hundens egen atferd og ikke fjernstyres av en instruktør, som for eksempel bjeffehalsbånd, er ikke tillat ifølge retningslinjer gitt av Mattilsynet.

I bunn og grunn har man faktisk lovverket på sin side dersom man argumenterer imot hundetrening som bruker ubehag. Intensjonen bak lovverket er god, men vi savner oppfølging og praktiske tiltak.

Når det gjelder det etiske aspektet kan vi jo spørre oss selv hvorfor man ikke bruker straff i barneoppdragelsen i Norge lenger. I psykiatrien bruker man straff kun som siste utvei dersom alle andre alternative behandlingsmetoder er vurdert. Og da skal fremdeles ubehaget som brukes være "en bagatell i forhold til den lidelse det kan medføre å unnlate å bruke det." (Helge Ambjørnsen, Bruk av straff - en nødvendighet eller et misbrukt tiltak?)

Vi vet at hunder har følelser, og vi vet at bruk av straff og fysisk ubehag i hundetrening har mange og alvorlige bivirkninger.

Det er lett å tilegne seg kunnskap om hvordan hunder faktisk lærer, altså læringsteori. Det finnes flere alternative og effektive måter å trene hunder på, som baserer seg på positiv forsterkning, habituering, ekstinksjon osv. Og disse fungerer minst like bra som de tradisjonelle metodene, med mindre bivirkninger.

Det er bevist gang på gang at vold avler vold, også i hundeverden, og man har gått bort ifra teorien om at ulveflokkens lederskap vinnes ved fysisk overlegenhet.

Atferdsforskningen sier nå til dags at vi skal se på oss selv som hundeeiere mer som foreldre eller lærere overfor hundene våre. Ikke flokk-ledere. Vi skal lære hundene våre hvordan vi vil at de skal oppføre seg, ikke legge opp til at de skal gjøre feil for så å straffe dem. Vi kan unngå å la dem utvikle dårlige vaner ved å frata dem muligheten til å danne dem, ikke ved å banke dem fra det når det er for sent. Man kan lede en hund ut ifra kjærlighet og forståelse og respekt, og ikke ut ifra frykt. Er ikke dette gode nyheter? Vil man ikke heller leve i harmoni med hunden sin, istedenfor å være en konstant trussel for dens velferd? Når man vet at det finnes humane alternativer,

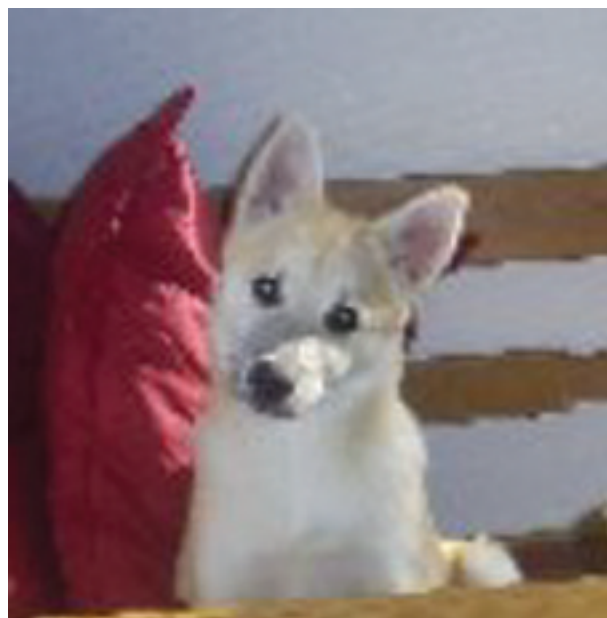
"Ikke skyt hunden" gir en grundig innføring i læringsteori.

hvorfor skal man da bruke smerte og trusler?

Cecilie Køste sammenfatter det bra i sin artikkel Det er mange veier til Rom...men er alle like gode?: “Tenk deg at legen din har gitt deg valget mellom to legemidler. Begge medisinene virker 100% sikkert så lenge du bruker dem riktig. Den ene medisinen har flere uheldige bivirkninger, den andre har bare én bivirkning, og det er at du blir i bedre humør. Hvilken medisin ville du valgt...?”

Oppsummering

Bruk av ubehag i hundetrening har mange uheldige bivirkninger, og argumentasjonen for bruk av slike metoder er mangelfull eller utdatert. Det finnes andre metoder å trene hunder på som er langt mer humane og minst like effektive. Rent logisk lønner det seg jo ikke å bruke treningsmetoder som kan svekke hundens læringsevne og konsentrasjon. Som mennesker har vi et ansvar for å behandle kjæledyrene våre med forståelse og respekt, og hindre at de lider verken psykisk eller fysisk. Dette er også riktig i henhold til norsk lov. Heldigvis ser det ut som trenden innen hundetrening går mot mer bruk av positiv forsterkning, og mindre bruk av ubehag og straff. Dersom du vil vite mer om læringsteori og trening med positiv forsterkning se [canis.com /bibliotek](http://canis.com/bibliotek), eller les boken “Ikke skyt hunden” av Karen Pryor.

Kilder

Turid Rugaas, På talefot med hunden
Cecilie Køste og Morten Egtvedt, Lydighetstrening i teori og praksis
Karen Pryor, Ikke skyt hunden
Ingrid Tapper, Etologiboken
Freddy Worm Kristiansen, Hundes og ulves adfærd
Lars Fält, Hundens språk och flockliv
Arne Aarrestad, 100% positiv hverdagslydighet
Jørn Mazarino, På plass
Geir Nordenstam, Full kontroll
Sven Järverud, Din hund
Hans horne og Bjarne Øyen, Måltrettet miljøarbeid, anvendt atferdsanalyse
The Monks of Skew, The art of raising a puppy
Mattilsynet, Veiledning om hold av hund
Dyrevelferdsloven
Forskrift om bruk av elektrisk strøm ved trening av hund

Artikler

Nina Haaland, Kan hunden din gå fint i bånd?
Knut Houge, Halsbånd gir vond nakke
Niklas Kalvø Tessem, Halsbånd kan skade hunden
Cecilie Køste, Det er mange veier til Rom...men er alle like gode?
Helge Ambjørnsen, Bruk av straff- en nødvendighet eller et misbrukt tiltak?
Ane Møller Gabrielsen, Lederskapets opprinnelse
Randi Helene Tillung, Matergradsoppgave i etologi
Hva er stress?
Maj-Brit Iden, Randi Helene Tillung og Helge Asbjørnsen, Trenger vi lederskap?
David Mech, Whatever happened to the term alpha-wolf?
Rolf O. Peterson, Amy K. Jacobs, Thomas D. Drummer, L. David Mech, and Douglas W. Smith, Leadership behavior in relation to dominance and reproductive status in gray wolves, *Canis lupus*, 2002
Hundehviskeren, National Geographic Channel
Stress forandrer hjernen, Harald Aastorp

Foredrag ved Runar Næss
Seminar med Gry Løberg, Manimal

